

Het Schoolwezen in de Heerlijkheid BOXMEER.

LATIJNSE SCHOOL TE BOXMEER IN 1715.

Toen de Carmelieten zich door toedoen van graaf Albert van den Bergh in 1652 en 1653 te Boxmeer vestigden en een begin maakten met de bouw van hun klooster, wist de graaf te bedingen dat de paters hieraan ook een Latijnse school gingen verbinden. Deze school zou de vrije heerlijkheid, balancerend tussen de Spaanse Nederlanden en de Republiek der Verenigde Nederlanden, meer aanzien geven. Er bestond immers grote behoefte aan een instelling voor behoorlijk middelbaar onderwijs op Katholieke grondslag. De Latijnse school werd in 1658 geopend en was voorlopig nog in het klooster gevestigd. In 1707 kwam men met de bouw van het nu nog bestaande gymnasium, los staande aan de zuidzijde, gereed.

De school had beneden en boven twee vrij grote lokalen en herbergde in de 18e eeuw jaarlijks ongeveer een twintigtal studenten. Zij kwamen niet alleen uit de directe omgeving van Boxmeer, maar ook uit Brabant, Gelderland en Holland. Het bewaard gebleven Liber Studiosorum geeft nauwkeurig hun namen met plaats van herkomst op. Onderwezen werd in de Artes Liberales of de Vrije Kunsten. Het Latijn vormde de hoofdschotel van de lesrooster en aan de exacte vakken werd toen nog nauwelijks aandacht geschonken. Vooral de Rhetorica of de Welsprekendheid nam bij de hogere klassen een voorname plaats in.

Na afloop van het schooljaar werden er veelal door de leerlingen voordrachten gehouden. Vaak ook werd er een eigengemaakt toneelstukje opgevoerd in

de aula van het Boxmeerse kasteel ten aanschouwe van de grafelijke familie, de hofhouding en vele genodigden, zelfs komend uit Gelderland, het Land van Kleef en Opperr-Gelre. Tot nu toe kenden we alleen maar vrij veel titels van deze baksels uit eigen oven, zoals "De Heilige Keizer Henricus en de Heilige Keizerin Cunigundis" of "Drama van Jephthe, die zijn enige dochter gaat offeren". Alles doet ons denken aan "Bloed en Liefde" van Godfried Bommans. Na afloop reikte de grafelijke familie of ook wel de prefect de prijzen uit.

Groot was onze verrassing toen we bij het ordenen van het parochiearchief van St. Anthonis als omslag om het katerntje over het hergieten van de grote klok een uitgewerkt programma van een toneelstukje mochten aantreffen met als titel: "Jerusalem bemachtigt door de Christene Wapenen onder het beleyd van Godefridus Bullionius", gedrukt bij Sweerus van Goor, boekdrukker in de Smidstraat te Nijmegen en op te voeren door de studenten van de Boxmeerse Latijnse school op 24 en 25 juni van het jaar 1715. De uitvoering moet wel op het kasteel hebben plaats gevonden, gezien de opdracht aan Maria Leopoldina Catharina, gravin van Oost-Friesland en Rietberg, weduwe van graaf Oswald van den Bergh, vrouwe van Boxmeer en St. Anthonis, half-Sambeek, Haps enz. enz. enz. met er boven haar grafelijk wapen. Slechts in hoofdlijnen wordt aangegeven hoe de stad Jerusalem door de Christenstrijders stormenderhand wordt ingenomen op de 15e juni 1099 en hoe Godfried van Bouillon, wars van alle pracht en praal tot koning wordt uitgeroepen onder het aanvaarden van een doornenkroon. Het spelen zelf werd aan de fantasie en vindingrijkheid van de studenten overgelaten. Wij drukken het programma in zijn geheel af om U een proefje te geven van het culturele leven in de Vrije Heerlijkheid van het 18e eeuwse Boxmeer.

H. Douma

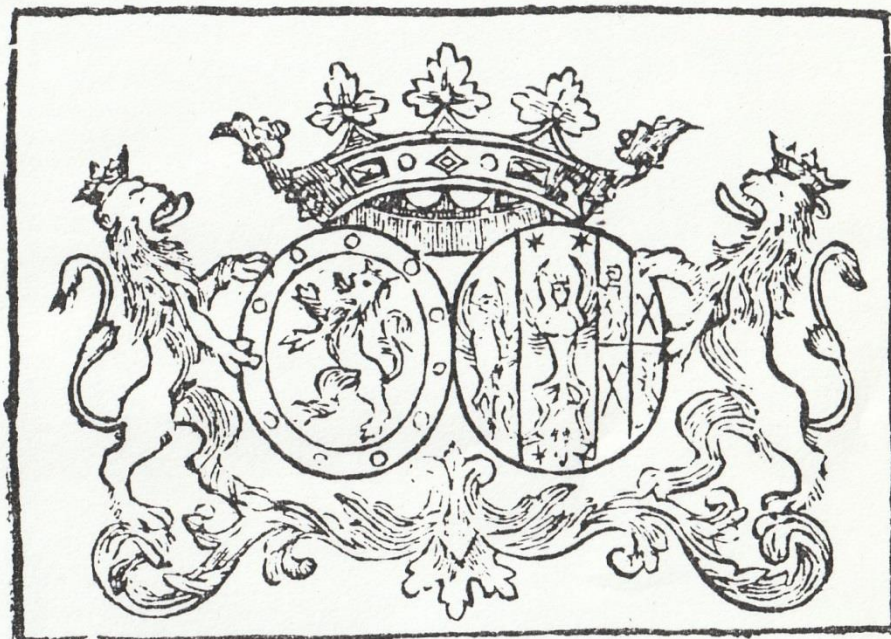
JERUSALEM BEMACHTIGHT
DOOR DE
Christene Wapenen,
Onder het Beleydt
V A N
GODEFRIDUS BULLIONIUS.

Sal vertoont worden door de Studenten van de Eerweerdige Paters Carmeliten,
in de Souverainē Heerlyckheyt van
B O X M E E R.

Den 24. en 25. Juny. A°. 1715.

Te N Y M E G E N,
By *SWEE RUS* van *G O O R*, Boeckdrucker in de
Smitsstraet. 1715.

Opgedragen aen
Haer Hoogh-Graeffelycke Excellentie
MARIA LEOPOLDINA CATHARINA

Regeerende Gravinne tot den Bergh, Marck - Gravinne tot Bergen-op-Zoom, Gravinne tot Walhain, Regeerende Vry-Vrouwe tot Boxmeer, Bylandt, Wisch, Peruez, Dixmuyden, Haeps, Sambeeck, Barsel, Brain-Laleut, Hoemoet, Millingen en Panderen, Gendringen en Etten, Erf-Banner-Vrouw des Vorstendoms Gelre ende Graeffschap Zutphen.

P E R S O O N E N.

*Cedfridus Bullionius.
Enbachius. En
Baldunus syne Broeders.
Solyma, met eenige gevangene Christenen.
Ictus: L' Hermitte.
Raimundus, Grave van Tolose.
Elira, Dochter van Alphonsus, Koninck van Castillien.
Bertramus, Sone van Raimundus.
Babitus, Grave van Normandien.*

*Boamundus, Prince van Tarento.
Tancredus, Ionen Nave.
Hugo Magnus.
Den Graefe Euzius.
Princen ende Velders van het Christendom.
Guaimundus, Opper Bevelhebber der Sarazynen.
Klaer Zegen der Sarazynen.
Hevtingen van Guaimundus.*

Het GYMNASIUM te BOXMEER.

Wie tot vóór enige jaren (tot 1878) 's morgens om half negen BOXMEER doortrok, moest zich verwonderen over het groot aantal jongelingen, dat in afwachting van het sein, met het bekende klokje te geven, de aanvang van de lessen vóór het oude Gymnasium stonden te wachten. Het Boxmeersche Gymnasium stond in heide en verte in goede Roep wegens het degelijke

onderwijs, dat er gegeven werd, en het werd door vele jongere uit den vreemde bezocht. Het aantal leerlingen steeg soms tot zestig. Tal van mannen hebben er dan ook de grondige kennis opgedaan, die hen later in staat stelde, nuttige leden der maatschappij te worden.

We zeiden boven „oude Gymnasium” en dit niet zonder recht. Het bestond reeds als Latijnsche school in het nog aanwezige gebouw sinds 1707. Om te voldoen aan artikel 7 van de stichtingsbrief van het klooster, begonnen de Camelieten in 1658 les te geven in de Latijnsche en Grieksche talen en in de aanverwante vakken. Aan het hoofd stond, evenals in andere scholen van deze orden, een kloosterbroeder met de titel Prefect, welke verschillende ordensgeestelijke ter zijde stonden. De eerste Prefect deze nieuw gestichte school was Christiaan Van de Waeter, geboren van Aelst. De namen op te geven van de leeraren en van hen, die Van de Waeter en de volgende Prefecten in het geven van onderwijs bijstonden, is niet mogelijk, terwijl daaromtrent de aantekeningen weinig of niets zeggen. Van de Waeter werd pastoor te Sambeek, en stierf op 30 April 1710, in den ouderdom van 75 jaar: 59 jaar geprofest en 53 jaar priester. Hij had reeds vóór zijne aanstelling de parochie van Sambeek bediend. In 1672 volgde Nicolaas Bautsen, die op 16 November 1688 overleed, na gedurende 30 jaar les gegeven te hebben, eerst als leraar, later in hoedanigheid van prefect der school. Dan was Angelinus Schinaerts, in Eindhoven geboren, Prefect, die op 16 November 1741 overleed, na meer dan 50 jaren Prefect te zijn geweest: hij werd opgevolgd door pater Dergent: in 1812 door pater Albertus Beerens. Van het jaar 1812 af werd pater Beerens in zijn taak bijgestaan door Franciscus van den Brugge, geboren in Boxmeer, die gedurende 22 jaar les gaf. In 1824 gaf Mart.Derks, priester-leraar of praeceptor, vroeger rector te Helmond, les in de Wiskunde en het Grieksch: hij trok van Rijkswege 160.00 gulden: de Conrector had een salaris van 120,00 gulden. Van 1812 tot 1830 was Van Den Brugge kapelaan van Boxmeer. Hubertus Martinus Strick was in 1816 opvolger van Pater Beerens en werd in 1832 pastoor, waarom later Jacobus Herraerts, seculier priester, het bestuur overnam.

Herraerts, op 13 December 1805 te Boxmeer geboren, werd van 1832 tot 1838 Prefect en stierf in 1870.

In 1828 studeerde te Boxmeer F.BOERMANS, later bisschop van Roermond.

In 1834 gaf aan het Gymnasium les Joh. Franciscus Derks uit 's-Hertogenbosch (gestorven 30 maart 1845). Evenals Herraerts een seculier geestelijke. In 1836 kwam het onderwijs voor het eerst in handen van leken. Als rector trad toen op Dr.C.H.J. Franken, die in 1849 overleed; hij werd opgevolgd door Dr.Fr. Soer, die echter nog binnen het jaar Boxmeer verwisselde met Oldenzaal. Op deze volgde Dr.F.B.Trosée, onder wiens bestuur het gymnasiaal onderwijs door 6 leerlaren verstrekt en door meer dan 50 leerlingen gevolgd werd. Vooral droeg tot deze bloei toe de oprichting van het zogenaamde paedagogium. Onder de voortreffelijke leiding van Dr.L.ROBBE. Deze fungeerde, na het vertrek van Dr.TROSÉE in 1860. Slechts korten tijd als rector, terwijl hij als inspecteur van het lager onderwijs in Limburg naar Maastricht vertrok. In 1861 trad Dr.Alexander Mar.Hub.Smits, uit Eindhoven op. Hij werd op 15 Januari 1870 definitief herbenoemd als rector met C.A.J.Franken als conrector. Toen hij op het einde van 1875 voorzag, dat de nieuwe wet op het hoger onderwijs een einde zou aan het bestaan van het Gymnasium, nam hij op 22 Maart 1876 de betrekking aan van rector aan het Gymnasium te Oldenzaal, dat later in een progymnasium veranderd werd. Op 19 Januari 1888 vierde Dr.A. Smits te Oldenzaal zijn 25-jarig jubileum als rector; hij was daar bijna 13 jaar werkzaam.

Onder de conrectoren en leeraren , die hunne krachten van 1860 tot 1878 aan het onderwijs deze inrichting gewijd hebben, noemen we; Thissen, Woltering, Schets, Zegers, Meijers, Robbe Jr, Kuijlaars, Heijnen, G.Smits, C. Franken, J.Corstens en Kramps. Op Dr.A.M.H. Smits volgde als rector in 1876 C.H. Franken, zoon van den in 1849 te vroeg ontslapen verdienstelijke rector. Hij werd in 1876 definitief benoemd. J.Corstens bekleedde , onder deze rector, het conrectorsambt, terwijl Kramps leraar was. Als custos fungeerde gedurende meer dan veertig jaar de heer Jurgers. Op 14 December 1878 werd door de raad van de gemeente besloten tot oprichting van een school voor uitgebreid lager onderwijs en tot opheffing van het Gymnasium. Deze school zou voorlopig in het oude Gymnasiaal gebouw gevestigd blijven. Het hoofd der school zou 1400,00 gulden per jaar verdienen, en 160,00 gulden vergoeding voor huishuur en 1/3 der schoolgelden. Op Woensdag 19 Februari 1879 werd een vergelijkend examen gehouden, en dien ten gevolge benoemd de heer, Klessens,

J. J. KLESSENS

hoofd der R. K. School, voorzitter van het R. K. Armbestuur, van het Plaatselijk Comité der K. S. A. enz. te Boxmeer, die met ingang van 1 September a.s. na ruim 30 jaar aldaar zijn vollen arbeid aan het Roomsche onderwijs te hebben gegeven, als hoofd der school zijn eervol ontslag zal nemen. Moge het hem gegeven zijn nog lang de welverdiende rust te genieten.

Hoofd van de R.K. Parochiale School te Vegchel.

Het opschrift „Gymnasium” boven de ingang van het Gymnasium verdween, en daarmee de herinnering aan een verleden van meer dan anderhalve eeuw.

Op 19 Juli 1880 werden de laatste leerlingen van het Gymnasium tot de academische lessen bevorderd. Het Gymnasium werd, zoals uit het ankeropschrift blijkt, in 1707 gesticht. Door een deur, op het binnenplaatsje, had men van uit het klooster toegang tot het gebouw. (zie foto boven)

De leerlingen van het Gymnasium stonden onder strengen tucht, en droegen vóór 1838 blauwe uniformen met zilveren krammen, begaven zich s’ morgens gezamenlijk naar de kerk, en hadden dan hun vasten plaats in de tempel vóór het priesterkoor. Tot nu noemt men die aantrede nog altijd, „den studentendorpel.” In de processie openden de leerlingen met hunnen blauwen standaard, die door de censor gedragen werd, de rij. Op het Gymnasium werd, behalve Latijn en Grieksch ook onderwijs gegeven in Nederlands, Geschiedenis, Fransch, Duitsch, Engelsch, Wiskunde en aanverwante vakken. Het toezicht op het onderwijs was in handen van drie curatoren, die af en toe bij de lessen tegenwoordig waren, om zich van de goede vooruitgang van het onderwijs te overtuigen, en ook het openbaar examen voor de vakantié (paas en zomervakantie) bijwoonden. Door het College van Curatoren was ook het Reglement van het Gymnasium ontworpen, dat in 11 artikelen voorschriften voor de regeling van het onderwijs bevatte.

De Latijnse school genoot vóór 1855 een subsidie van 100,00 gulden, na 10 Februari 1855 werd 500,00 gulden. Het laatste College van Curatoren van het Gymnasium bestond uit de heren: Jhr. Van Sasse van Ysselt, als president, en de leden: Mr. J.B. Hengst en Dr. J. Sormani.

Voor Boxmeer is het zeer te betreuren, dat het Gymnasium niet meer bestaat, en dus nu ook de geschikte gelegenheid voor de Boxmeersche jongelingen ontbreekt, om zich met weinig kosten , in zowel de klassieke letteren als in de moderne talen en andere wetenschappen, te bekwamen.

Met zo voor opleiding in Boxmeer is het ook niet vreemd dat er zoveel
gegradueerden met universitaire titels daar van dan zijn gekomen?

Zeer vele hadden een doctortitel verschalkt in eigen land, in Leiden ,
Harderwijk, Leuven. Maar meerderen nog in de vreemde, in Parijs, Toulouse,
Limoges, ja zelf in Salamanea en Toledo. Er waren er meer dan 60?, De
meesten kwamen voort, niet uit de adellijke, maar uit de burgerstand en
luisterden naar de naam Kerstens, en Hoctin en Van de Mortel, verwant met
vele echt Boxmeerse families als Hengst, Peters, Simonis of met de Adel, als
Sasse van Ysselt, Verheijen van Estveld enz.

Alle als dank door de pro-gymnasiale opleiding, die in Boxmeer gegeven werd
en elders werd voortgezet.

p.s, In het stadsarchief van Maastricht bezit men een stempel van 1869 die behoort heeft aan het paedagogium te Boxmeer. Het beeld in de stempel stelt voor St.Chrysostomus en er omheen leest men: „Academia St.Chrysostomi Paedagogium te Boxmeer 1869” In 1949 werd in Boxmeer het Sint-Chrysostomuslyceum, later Sint-Chrysostomuscollege opgericht.

In 1971 is dat verandert in Elzendaalcollege, Waarom?

Dit was als herinnering toch mooie geweest aan de LATIJNSE School.

Een goed begin is toch het halve werk.!

Met dank aan:

Br.Gonzaga THIERY.

Van Beurden.

MH.

